

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ КАНІКУЛ ДЛЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Реформування економіки, забезпечення сталого економічного зростання неможливі без проведення, з одного боку, чіткої, зрозумілої, а з іншого, стимулюючої й регулюючої податкової політики. Проблеми формування податкової політики висвітлюються провідними вітчизняними фахівцями. Водночас як на теоретичному рівні, так і на рівні розробки податкових законів виникає потреба чіткого розмежування першочергових та другорядних елементів податкової системи і теоретичного обґрунтування їх ключових рис, що і стало основною метою нового уряду. Здійснити податкові канікули для всього малого бізнесу та звільнення його від плати за реєстрацію та видачу усіх дозвільних документів.

Основні питання системи та умов оподаткування суб'єктів малого бізнесу найшли відображення в працях Я. Місяця, де проаналізовано зниження податків як найдешевший і найефективніший спосіб стимулювання бізнесу, М. Парфенової, в якій стверджується, що податкові канікули врятують малий бізнес від розорення, С. Кондрашової, в межах якої проаналізовано перешкоди встановлення податкових канікул, та інших [1-3], проте питання пов'язані з податковими канікулами для малого підприємництва потребують подальшого дослідження.

Ціллю статі є на основі дослідження сутності та змісту податкових канікул для суб'єктів малого бізнесу, вивчення позитивних та негативних сторін функціонування податкових канікул, проведення аналізу міжнародного досвіду розробити пропозиції щодо введення податкових канікул для малого підприємництва в Україні.

В різних джерелах наводяться власні визначення поняття податкових канікул, які, втім не відрізняються оригінальністю. Наведемо декілька з них:

Податкові «канікули» - часткове або повне звільнення інвесторів від сплати податків на власність і майно, податку на додану вартість і т.п. [4].

Податкові канікули – тимчасове зниження або скасування податків. Уряд зазвичай вводить податкові канікули як стимул для приватних інвестицій. До податків, що зазвичай знижуються центральним урядом або місцевими органами влади належать податки на споживання (ПДВ, податок з продажу) та податок на прибуток підприємств для залучення прямих іноземних інвестицій або стимулювання економічного росту у певних галузях. Податкові канікули можуть вводитись для особливих видів діяльності та, іноді, для певних територій [4].

Податкові канікули - звільнення від сплати податків протягом певного періоду часу [6].

Податкові канікули - тимчасове звільнення нової фірми або інвестицій від деяких визначених податків, як правило, принаймні корпоративного прибуткового податку. Іноді адміністративні вимоги також поширюються на скасування необхідності подавати податкові декларації. Часткові податкові канікули часто знижують зобов'язання, а не повністю звільняють від них [6].

Аналіз позитивних і негативних сторін введення податкових канікул, показав, що з усіх форм податкових стимулів, податкові канікули, є найбільш популярними серед країн, що розвиваються. Хоча вони є простими в адмініструванні, проте мають безліч недоліків. По-перше, за рахунок виключення податків з прибутків незалежно від їх розміру, податкові канікули, як правило відповідають інтересам інвестора, який очікує високий прибуток і здійснював би інвестиції, навіть за відсутності даного стимулу. По-друге, податкові канікули створюють потужний стимул для ухилення від сплати податків, так як оподатковувані підприємства можуть вступати в економічні відносини із суб'єктами господарювання, які не оподатковуються для того щоб перемістити свої прибутки через трансферне ціноутворення (наприклад, переплачуючи за товари з інших підприємств та отримуючи «відкат»). По-третє, є схильність до зловживання строком податкових канікул зі сторони інвесторів шляхом перейменування існуючих інвестиційних проєктів і їх переоформлення в нові інвестиції (наприклад, закриття та перезапуск одного проєкту під іншим ім'ям, але з тими ж власниками). По-четверте, обмежені в часі податкові канікули, як правило, стимулюють короткострокові інвестиційні проєкти, які, як правило, не дуже вигідні для економіки в довгостроковій перспективі. По-п'яте, вартість надходжень від податків, що не доотримано до бюджету рідко буває прозорою, якщо тільки підприємства, які підпадають під канікули не зобов'язані подавати податкові декларації. У цьому випадку, держава повинна витратити ресурси на податкове адміністрування, що не приносить дохід, а підприємства втрачають перевагу від того, що не доводиться мати справу з податковими органами [7].

У запропонованому законопроекті «Про введення податкових канікул для малого бізнесу» від 28.04.2010 р. пропонується застосування податкових канікул, тільки для платників податків – фізичних осіб - підприємців, які здійснюють господарську діяльність на самостійній основі без залучення найманих працівників, а саме займаються виробництвом товарів (крім підакцизних), сільськогосподарської продукції; та наданням побутових та інших послуг населенню. Згідно законопроекту суб'єкти малого бізнесу звільняються від сплати:

- 1) податку на додану вартість;
- 2) податку на прибуток;
- 3) податку з доходів фізичних осіб;
- 4) податку на промисел;
- 5) плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності;
- 6) збору за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг.

Таким чином, введення в практику такого інструменту як податкові канікули є можливим та корисним у короткостроковій перспективі для підтвердження намірів реформування бізнес – середовища в країні та залучення інвесторів.

Міжнародний досвід вказує на те, що податкові стимули мають змішані результати в залученні інвестицій. В розвинутих країнах диференціація в умовах оподаткування впливає на обсяги, напрямки та характеристики прямих іноземних інвестицій. Для країн з перехідною економікою в кінцевому рахунку податкові стимули не спричиняють значного впливу на рішення інвесторів щодо здійснення прямих іноземних інвестицій. До того ж, у центральній Європі податкові знижки та кредити, комбіновані з помірними податковими ставками вірогідно є більш ефективними за витратами для залучення інвестицій.

Подібні висновки також були отримані для Пакистану, Мексики та Туреччини – вибірккові податкові стимули, такі як інвестиційні кредити, інвестиційні знижки, прискорена амортизація є більш ефективними по витратам для фіскальних органів, ніж забезпечення інвестицій за рахунок знижок податку на прибуток.

В Малайзії податкові канікули не змогли забезпечити інвестиції у бажані види діяльності або допомогти в розвитку молодого бізнесу. Для Таїланду біли зроблені аналогічні висновки, що податкові канікули з податку на прибуток корпорацій були неефективними. Обґрунтовувалось це тим, що прибутковість деяких проектів була настільки високою, що інвестиції здійснювалися б не дивлячись на стимули. Розрахунки для Філіппін показали, що втрата бюджетних надходжень від надмірного стимулювання до інвестування склала приблизно 1% ВВП.

Світовий досвід показує, що при введенні податкових канікул певні сфери економіки (такі що не потребують значних інвестицій) стають привабливими для мобільних міжнародних компаній. Такі фірми виходять з національного ринку наприкінці періоду канікул. Ці виробництва зазвичай приносять невелику користь економіці загалом. Натомість, отримують менші вигоди від податкових канікул фірми, що інвестують в довгострокові активи, чії доходи можуть не повністю покрити витрати протягом канікул [7].

В ході емпіричних досліджень було також досягнуто висновку, що загальний позитивний ефект ставок оподаткування та податкових канікул на прямі іноземні інвестиції не означає, що є якийсь позитивний ефект на загальні інвестиції або економічний ріст. Це передбачає або ефект витіснення, або, що є більш вірогідним, що частина інвестицій направляється самими власниками з офшорних зон [8].

Податкові канікули є дуже популярною, хоча і неефективною формою стимулювання, через те, що: не встановлюються конкретні цілі капітальних вкладень. Податкові канікули є загально вигідними для інвесторів і не мають відношення до обсягів інвестованого капіталу або навіть росту інвестицій за період таких канікул; при здійсненні прямих іноземних інвестицій за наявності домовленостей про уникнення подвійного оподаткування податкові канікули ведуть до трансферу податкових доходів з країни-реципієнта інвестицій до країни-донора; більшість капіталомістких інвестицій не приносять прибутку доки не пройде кілька років з моменту початку виробництва. Тому податкові канікули для новостворених підприємств на період, скажімо, 5 років є неефективними. Фактично, податкові зобов'язання ляжуть на підприємство, коли воно тільки почне приносити прибуток.

Багато країн, що розвиваються встановлюють нижчі ставки податку на прибуток в якості податкових канікул для деяких неблагополучних географічних районів. Фірми, що здійснюють інвестиції дуже підступні у використанні таких схем, наприклад, при реєстрації компанії в

несприятливому районі (щоб скористатися податковими пільгами), більшість операцій проводиться в благополучних географічних зонах з високим рівнем доходу.

Забезпечення регіонального розвитку часто може бути здійснене більш раціонально, шляхом усунення обмежень для інвестиційної діяльності в самому регіоні (наприклад, шляхом покращення інфраструктури, боротьби з адміністративними бар'єрами, усунення субнаціонального оподаткування, спрощення правил, з якими стикаються інвестори). Наприклад, в Індії немає ніяких доказів того, що податкові канікули для промислово нерозвинених районів, таких як північний схід країни, призвели до додаткових інвестицій в регіоні. З іншого боку, було встановлено, що податкові канікули для інвестицій в промислово відсталі штати, такі як Хімачал-Прадеш привели тільки до залучення інвестицій, призначених для сусіднього штату Пенджаб. Крім того, інвестиції в штаті Хімачал-Прадеш не були направлені в промислово відсталі регіони, а направлялись в ті області, в яких не було дискримінації інвесторів. Висновок, який можна зробити, полягає в тому, що податкові пільги не є панацеєю для залучення інвестицій. Поліпшення загального інвестиційного клімату шляхом вдосконалення інфраструктури, дотримання верховенства закону, зміцнення інститутів – ось довгостроковий шлях у залученні інвестицій. Той аргумент, що податкові пільги адресують сигнал для потенційних інвесторів, можливо, справедливий тільки за наявності інших чинників, що забезпечують необхідні умови для інвестицій, які будуть прибутковими [9].

Досвід і аналіз показують, що податкові пільги не відіграють таку ж важливу роль в інвестиційних рішеннях вітчизняних та іноземних інвесторів як визначеність щодо податкових та інших питань, таких як політична стабільність, верховенство закону, і безпека.

Податкові стимули створюють переваги для деяких фірм, тому вони також повинні, за визначенням, створювати незручності для інших. Нерівні правила гри призводять до збільшення попиту на стимулювання у всіх секторах і на нові стимули навзамін старих. У результаті, найчастіше, створюється складна мережа стимулів, які важко зрозуміти інвесторам, які складні в адмініструванні, і які приносять мало реальної користі. Деякі країни використовували податкові стимули, в надії на залучення інвестицій. Результати показали, що, навіть якщо вони і працювали, то тільки тоді, коли були підкріплені іншими факторами, такими як стабільна макроекономіка, жорстка фіскальна і монетарна політика, а також оперативна діяльність уряду, який ставить за ціль привабити інвесторів.

Справді, деякі країни припинили режими податкових канікул і замінили їх уніфікованими режимами низьких податкових ставок і ретельно відібраними і обмеженими податковими стимулами. ПАР замінила податкові канікули, пов'язані з безмитним імпортом, підвищеним неоподатковуваним мінімумом, нульовою ставкою ПДВ для експорту, і так далі. У 1997 р. Уганда замінила податкові канікули уніфікованим пониженим корпоративним податком і, як і раніше, залучала великі обсяги іноземних інвестицій. У 1984 р. Індонезія знизила ставку корпоративного податку з 45% до 35% і відмінила всі вибіркові податкові стимули, такі як податкові канікули, преференційні ставки податку, а також прискорену амортизацію. Прямі іноземні інвестиції в багато разів протягом наступного десятиліття. Не так давно, в 2005 р., Єгипет замінив всі свої податкові пільги, знизивши податок на прибуток до єдиної ставки в 20%. Податкові доходи збільшилися з 4 до 7% від ВВП за один рік [9].

Податкові стимули працюють, але тільки при більш широких макроекономічних катализаторах. Ірландія почала надавати податкові пільги у 1959 р., вони включали податкові канікули у формі повного звільнення від оподаткування прибутку від експорту. Це мало незначний ефект на обсяг інвестицій. У 1981 р. податкові пільги були замінені єдиною, дуже низькою податковою ставкою в розмірі 10% у поєднанні з глибокими реформами, у тому числі ведення нової жорсткої монетарної і фіскальної політики. У випадку Коста-Ріки програма заохочення експорту, що включала створення ВЕЗ (вільні економічні зони) з відповідними інвестиційними стимулами, не приносила користі країні до середини 1980-х рр., коли обсяг експорту швидко збільшувався, після того, як економіка країни стабілізувалася, валюта була знецінена, і бюрократичне законодавство відносно ВЕЗ було спрощене. Нарешті, навіть тоді, коли податкові пільги були успішними в контексті залучення іноземних інвестицій, вони не обходились без витрат, які в деяких випадках були більшими ніж вигоди. Малайзія, яка використала податкові канікули та ВЕЗ з нульовим імпортомним митом і фінансувала розвиток інфраструктури з 1958 р., залучала великі обсяги інвестицій. Тим не менше, у Світовому звіті з інвестицій 2002 (World Investment Report 2002) наголошується, що втрачені доходи досягали 1,7% ВВП, отже деякі стимули були занадто щедрими [10].

Таким чином, дослідження дозволяє зробити деякі пропозиції. Введення податкових канікул для малого бізнесу в Україні не буде ефективним заходом, оскільки дані суб'єкти господарювання вже знаходяться на спеціальному режимі оподаткування, а отже певні стимули вже створені. З іншого боку, податкові канікули матимуть короткостроковий ефект, оскільки інфраструктура для розвитку

реального малого бизнеса (маються на увазі малі виробничі підприємства з інноваційним потенціалом) не сформована. Виходячи з наведених матеріалів, можемо зазначити деякі моменти:

1. Сутність та зміст податкових канікул в економічній науковій літературі недостатньо розкрито, та потребує подальшого дослідження.

2. Започаткування режиму податкових канікул повинно бути обґрунтовано та систематизовано, погоджено з іншими інструментами податкового регулювання в Україні.

3. Податкові канікули для розвитку малого бізнесу можуть бути ефективними тільки за умови паралельного розвитку відповідної інфраструктури (передусім інноваційної) та спрощення дозвільної системи.

4. Запровадити режим податкових канікул для малих підприємств бажано в тих сферах діяльності, де рентабельність знаходиться на низькому рівні (передусім це реальне виробництво). Введення податкових канікул для підприємств зі сфери торгівлі буде неефективним.

5. Введення податкових канікул може започаткувати зловживання строком зі сторони суб'єктів малого підприємництва (фізичних та юридичних осіб) шляхом перейменування існуючих в нові.

6. Внести зміни до проект закону «Про введення податкових канікул для малого бізнесу» від 28.04.2010 р., а саме крім суб'єктів підприємництва – фізичних осіб, доповнити суб'єктами малого підприємництва – юридичних осіб з числом зайнятих до 10 чоловік, а обсягом виручки від реалізації товарів до 1 млн. грн., що відповідає проекту закон «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 6.05.2010 р. №4112.

Література

1. Месяц Я. Зниження податків - найдешевший і найефективніший спосіб стимулювання бізнесу / Я. Месяц [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blog.liga.net>. - Назва з екрану.

2. Парфенова М. Податкові канікули врятовують малий бізнес від розорення / М. Парфенова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.dozor.kharkov.ua> - Назва з екрану.

3. Кондрашова С. Податкові канікули скасовуються / С. Кондрашова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://project.ukrinform.ua/news/17062/>. – Назва з екрану.

4. Википедия. Свободная энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/>.

5. Tanzi V. Tax Policy for Developing Countries [Електронний ресурс] / V. Tanzi, H. Zee // Economic Issues № 27 – March 2001. – Режим доступу : <http://www.imf.org>. – Заголовок з екрану.

6. Klemm A. Causes, Benefits, and Risks of Business Tax Incentives [Електронний ресурс] / A. Klemm // IMF Working Paper – 2009. – WP/09/21. – Режим доступу: <http://www.imf.org>. – Заголовок з екрану.

7. Philippines: Selected Issues/ IMF Country Report No. 09/63 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org>. – Заголовок з екрану.

8. Klemm A.V. Empirical Evidence on the Effects of Tax Incentives [Електронний ресурс] / A. Klemm, S.V. Parys // IMF Working Paper – 2009. – WP/09/136 – Режим доступу: <http://www.imf.org> – Заголовок з екрану.

9. A Handbook for Tax Simplification [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fias.net> – Заголовок з екрану.

10. World Investment Report 2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unctad.org>. – Заголовок з екрану.

Рецензент докт. екон. наук, профессор В.Я. Омельченко

658.5

*Амельченко Т.В., к.э.н., доцент, Бакарюк Ю.А., студент,
Крымский экономический институт
КНЭУ имени Вадима Гетьмана, г. Симферополь*

УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ПРОДУКЦИИ

В современном мире выживаемость любой компании, её устойчивое положение на рынке продуктов и услуг определяются уровнем конкурентоспособности. В свою очередь конкурентоспособность связана с двумя показателями - уровнем цены и уровнем качества продукции. Причем второй фактор правомерно выходит на первое место. Производительность труда, экономия всех видов ресурсов уступают по важности качеству продукции. Поэтому, одним из важнейших факторов роста эффективности производства является улучшение качества выпускаемой продукции или предоставляемой услуги. Повышение качества выпускаемой продукции расценивается в настоящее время, как решающее условие её конкурентоспособности на внутреннем и внешнем